

Навчальна дисципліна:

Професійний спорт у сучасному
суспільстві

Години: 2

Лекція №7

Тема: Трудові відносини в професійному спорті

План:

1. Індивідуальний контракт – основа правових відносин у професійному спорті;
2. Особливості правового регулювання трудових відносин в Україні;
3. Правові основи професійного спорту в Європі.

Література:

1. Профессиональный спорт: Учебник для вузов/ С. И. Гуськов, В. Н. Платонов, М. М. Линец, Б. Н. Юшко. - К.: Олимпийская литература, 2000. - 392с.
2. Переверзин И., Суслов Ф. О структуре спорта высших достижений в социально-правовом статусе спортсменов – профессионалов// Наука в олимпийском спорте. – 2003. - №1.- с. 129-133.
3. Гуськов С. И. О современных тенденциях развития профессионального спорта в США// Теория и практика физической культуры. - 1993. - №7. -с. 39-41.
4. Линець М. М. Формування правових засад професійного спорту в Європі// Матеріали 5 Всеукраїнської науково-практичної конференції «Роль

фізичної культури в здоровому способі життя»: 24-25 грудня 1999р. – с.63-64

1. До кінця 60-х років ХХст. Основним документом, що регулювали правові відносини суб'єктів професійних ліг були їхні статути, статути професійних клубів та індивідуальні контракти спортсменів. Передумовою до суттєвої зміни трудових взаємовідносин між роботодавцями (адміністрації ліг і власники команд) та найманими працівниками (спортсменами) стало рішення Верховного Суду США стосовно відмови розповсюдити виняток із антитрестівського закону Шермана для бейсболу на інші види професійного спорту. Цим рішенням професійний спорт юридично було віднесено до підприємницької діяльності. Отже, професійний спорт попадав у правове поле підприємництва. Як і наймані працівники в інших видах діяльності, спортсмени отримали юридичне право об'єднуватись у своєрідні профспілки (асоціації спортсменів), котрі повели боротьбу за ліквідацію одностороннього контролю над лігами з боку власників команд та адміністрацій ліг і добилися права на укладання колективних угод між лігами та асоціаціями гравців. Колективна угода надавала можливість гравцям брати більш активну участь у спортивному бізнесі і розподілі прибутків. В якості прикладу наведемо Асоціацію гравців НХЛ, що була створена в 1967р. В 1986р. вона уклала п'ятирічну колективну угоду з лігою. Угода включала 25 статей, які визначали зарплату і преміювання гравців, права працівника клубів, пенсійну програму, порядок страхування, витрати на медичне обслуговування, умови продажу гравців тощо. Угода також передбачала участь хокеїстів у міжнародних змаганнях, суми добових під час ігор на виїзді і на тренувальних зборах. У колективній угоді був також пункт, що забороняв хокеїстам сприяти організації чи брати

участь у будь-яких страйках, а також інших акціях, котрі можуть завдати збитків лізі або клубові. Отже, нині зміст колективної угоди є правовою основою для укладання індивідуальних контрактів між клубами та конкретними спортсменами.

Індивідуальний контракт – документ, згідно з яким безпосередньо регулюються трудові взаємовідносини спортсмена-професіонала і роботодавця. За основними параметрами типові контракти мало відрізняються один від одного. Розглянемо основні їх статті на прикладі контрактів НХЛ, НБА, які мають майже однакову кількість пунктів, відповідно 21 і 23.

Пункт 1 контракту підтверджує згоду гравця бути найнятим командою на певний термін з вказаною сумою зарплати. В контракті НХЛ в цьому пункті обумовлюються послуги, які гравець надає клубові. В ньому, зокрема, говориться, що гравець погоджується надавати послуги і грати в хокей в усіх іграх чемпіонату ліги, іграх команд зірок, міжнародних зустрічах, показових іграх, в матчах на Кубок Стенлі у своїй найкращій «спортивній формі».

Гравець також погоджується:

- 1) Прибувати до тренувального табору клубу у терміни, встановлені клубом;
- 2) Підтримувати себе у добрій фізичній формі протягом всього сезону;
- 3) Надавати послуги клубові і грати у хокей тільки за клуб до тих пір, доки його контракт не буде проданий, обмінений або розірваний клубом;
- 4) Співпрацювати з клубом і брати участь у будь-якій рекламній діяльності клубу, котра на думку клубу, сприяє зростанню його добробуду, а також співпрацювати в рекламі ліги і професійного хокею;

5) Поводитися на майданчику і за його межами відповідно до найвищих стандартів честі, моралі, чесної гри, спортивної майстерності; не допускати поведінки, котра завдає шкоди інтересам клубу, ліги і професійного хокею в цілому. Одним із перших найбільш успішних українських легіонерів в НХЛ О. Житник розповідав, що хокеїстам забороняється носити потерті джинси, кепки, бейсболки, заходити до бару готелю, де живе команда і вживати там навіть пиво. Коли летиш з командою в літаку повинен бути в костюмі в краватці. Забув перший раз – штраф 100дол., другий – 200. Хокеїст є представником відповідного клубу та міста і повинен створювати позитивний імідж.

В контракті НБА визначено кількість показових ігор, яка не повинна перевищувати 8 – перед початком сезону і 3 – під час ігрового сезону.

Далі детально обумовлюється оплата послуг гравця. Вказуються видатки, які клуб компенсує гравцеві під час гри на виїзді.

Пункт 4 в обох контрактах передбачає систему покарань гравця за будь-яке порушення, котре навіть не зумовлене в контракті. Клуб має право час від часу упродовж терміну дії контракту встановлювати правила, що регулюють поведінку і стан гравця, і ці додаткові положення повинні складати частину цього контракту так, наче вони в ньому записані. Підписуючи контракт, спортсмен добровільно погоджується на всі штрафи і покарання, що тренери команд називають особливою «системою виховання». На їхню думку, така система потрібна для підтримання дисципліни. Гравця можуть оштрафувати за запізнення на тренування, порушення режиму дня на тренувальному зборі або в іграх на виїздах, надмірну масу тіла тощо. Цей перелік часто залежить від настрою власника і керівників команди. Кожний клуб має свій «кодекс поведінки». Але найчастіше застосовуються такі покарання-штрафи: за запізнення на

заняття або збори команди – у розмірі тижневої зарплати; за видалення з поля – до 500 дол.; за надлишкову масу тіла гравця – 50 дол. за 1кг за день; за несвоєчасне повідомлення лікаря або тренера або клубового інвентаря 100 дол. і відшкодування їх вартості; за запізнення на літак на гру в іншому місті – 500 дол. і проїзд за свій кошт; за порушення розпорядку дня – до 100 дол. і таке інше.

Проте, коли гравець покинув лаву відпочинку і приєднався до бійки, що виникла на хокейному майданчику, штраф сплачує клуб. Це прямо свідчить про те, що власник команди НХЛ заохочують спортсменів до грубосців. Війка є складовим елементом спортивного шоу. Вона пробуджує у глядачів нездорові пристрасті і є додатковим засобом залучення їх на змагання.

Кожний клуб тримає в секреті свою «систему виховання». Спортсменам під загрозою покарання забороняється розповідати про порядки в команді.

Практика штрафів існує не тільки в командах. Її активно використовує керівництво ліг переважно за грубість і бійки спортсменів на спортивних майданчиках та за нетактовну поведінку керівництва клубів і тренерів. Наприклад, НБА на рекордну в історії ліги суму 500 000 дол. штрафувала власника баскетбольного клубу «Даллас Маверікс» М. Кьюбана за нецензурну лайку на адресу суддів та керівництва ліги.

В індивідуальних контрактах фіксують також пункти заохочень спортсменів. Так, у контрактах чітко визначаються суми додаткових винагород за індивідуальні і командні успіхи у змаганнях.

Слід також відзначити, що у контрактах окремих гравців бувають певні пільги, як – то: видача займу, оплата навчання дітей в коледжі; преміальні гроші за збільшення відвідуваності матчів команди тощо.

Кілька пунктів контракту привчені питанню підтримання спортсменами високої «спортивної форми», визначаються умови оплати у випадку отримання травми або нездатності виконувати свої обов'язки за контрактом у повному обсязі.

Згідно контракту суперечки в самій команді вирішує власник, а між ним і гравцями – керівник ліги.

Типовий контракт у всіх лігах має також пункт, що категорично забороняє спортсменові укладати парі на гроші, на результати ігор своєї команди та інших команд ліги.

У пункті 11 контракту НХЛ зумовлюється право клубу продавати, обмінювати, передавати цей контракт, а також надавати послуги гравця іншому професійному клубові (здавати в оренду). Гравець мусить погоджуватися на свій продаж, обмін, перехід, передачу у тимчасове користування і зобов'язується чесно виконувати контракт. В контракті НБА на цей випадок передбачається, що всі розумні витрати гравця у зв'язку з переїздом його сім'ї в інше місто мають бути оплаченими клубом того міста. Купівля і продаж гравців та їх обмін дуже поширені у командних ігрових видах професійного спорту. Наприклад, колишній менеджер хокейної команди НХЛ «Нью-Йорк Рейнджерс» Фія Еспозіто за два з половиною роки здійснив 40 операцій, що пов'язані з продажем гравців. У 1987р. він уперше в історії НХЛ купив тренера М. вержерона із команди «Квебек Нордікс» за право на «драфт» у 1988р. і 100 000 доларів.

Ставлення американського суспільства і фахівців до продажу гравців не однозначне. З моральної точки зору і дотримання елементарних громадянських прав людини – це неприпустимо. Однак для тих, хто розуміється на тому, чому це відбувається у професійному спорті, мова може йти лише про правові основи операції. Інколи власники команд продають чи обмінюють гравців навіть без відома генеральних менеджерів і тренерів, щоб не ускладнювати їх взаємовідносини з гравцями.

Згідно пункту 20 типового контракту НХЛ спортсмен може його розірвати за письмовою заявою, якщо клуб не виконує взяті на себе зобов'язання. Контракт також може бути припинений клубом у разі нездатності гравця виконувати свої обов'язки через травму, отриману в іграх клубу, але при обов'язковій умові, що заяву про отримання травми було подано гравцем відповідно до правил ліги; про добровільний розрив контракту не може бути й мови. У свою чергу клуб може розірвати контракт, якщо гравець:

1) не може або відмовляється поводити себе відповідно до прийнятих норм, не може підтримувати себе і гарній фізичній формі або порушить графік тренувань і правил клубу;

2) не може демонструвати необхідний професіоналізм і здібності, що притаманні кваліфікованому гравцеві;

3) не здатний, відмовляється або ігнорує виконання своїх обов'язків або порушує інші пункти контракту.

Індивідуальний контракт гравця набуває чинності після його підписання спортсменом і власником клубу та затвердження керівництвом ліги. Ліги ретельно контролюють, щоб індивідуальні контракти гравців не вступали у протиріччя зі статутами ліг та колективними угодами. За

порушення правових норм ліги жорстко карають клуби. Наприклад, НБА у жовтні 2000р. оштрафувала на 3,5 млн. доларів власників клубу «Міннесота» за укладання таємної угоди з форвардом Джо Смітом.

2. Правове регулювання трудових взаємовідносин у професійному спорті України здійснюється переважно згідно з чинним трудовим законодавством. Так, у статті 23 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» зазначається, що професійна діяльність спортсменів, суддів, тренерів та інших фахівців пов'язана з підготовкою та участю у спортивних змаганнях, є основним джерелом їхніх прибутків і здійснюється згідно трудового законодавства.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України за №63 «Про упорядкування фінансування і матеріального забезпечення в галузі спорту» від 06.02.1992р. та Указу Президента України за №1573 «Про зміну у структурі центральних органів виконавчої влади від 15.12.1999р. в Україні розроблено Положення про штатні національні збірні команди, яке фактично узаконює державний професіоналізм у спорті. Штатна команда створюється і ліквідується центральним органом виконавчої влади (Міністерство у справах молоді, сім'ї та спорту), котрий щорічно затверджує штатний розклад і фонд оплати праці команд за поданням національних федерацій України з видів спорту. До складу штатних команд входять провідні спортсмени і тренери, які уклали з центральним органом виконавчої влади з фізичного виховання і спорту трудові угоди. Вони складаються згідно чинного трудового законодавства України, Статутів та інших регламентуючих документів відповідних національних і міжнародних спортивних організацій. На спортсменів штатних команд заводять трудові книжки. Їм надається щорічна оплачувана відпустка,

матеріальна допомога на оздоровлення, пільги з пенсійного забезпечення на робочий стаж.

У трудових угодах спортсменів штатних команд чітко визначені їхні обов'язки, зокрема: систематично підтримувати високий рівень спеціальної підготовленості, сприяти зростанню спортивного іміджу України на міжнародній спортивній арені; виконувати вказівки тренерів під час навчально тренувальних зборів і змагань; дотримуватися режиму навчально-тренувальної роботи; бездоганно виконувати умови трудової угоди.

Останнім часом у світі практикується укладання трудових угод з підлітками і навіть з дітьми. Так, іспанський футбольний клуб «Барселона» уклав угоду з 12-річним нападником однієї з юнацьких команд клубу «Рівер Плейт» Еріком Ламела, згідно якого хлопчик буде отримувати 120 тис. євро на рік. Згідно статті 188 Кодексу законів України про працю вказано, що забороняється прийом на роботу осіб, котрим не виповнилося 16 років. Проте у порядку винятку за згодою одного з батьків або особи, яка замінює їх 14-річні підлітки можуть бути прийняті на роботу, яка не шкодить здоров'ю і не заважатиме продовженню навчання у загальноосвітній школі чи середньому спеціальному навчальному закладі. Отже, у юних кваліфікованих спортсменів є можливість уже в 14-ти років офіційно працювати у спортивних організаціях, отримувати зарплату, мати трудовий стаж і бути охопленим обов'язковим державним соціальним страхуванням.

Таким чином, трудові взаємовідносини і професійному спорті базуються на чинному законодавстві країни, Статутах ліг (асоціацій) та Асоціацій спортсменів професійних ліг.

Між керівництвом ліг (асоціацій) та керівництвом Асоціацій спортсменів 0 професіоналів укладаються колективні угоди.

На основі колективної угоди та зазначених правових документів укладаються індивідуальні контракти між спортсменом і роботодавцем.

До індивідуальних контрактів заносяться статті, що передбачають обмеження прав спортсменів та статті їх заохочення і покарання.

Окремі статті індивідуальних контрактів вступають у протиріччя з чинним трудовим законодавством демократичних країн.

Трудові взаємовідносини у професійному спорті України регламентуються чинним трудовим законодавством, Постановою Кабінету Міністрів України №63 від 06.20.1992р. «Про упорядкування фінансування і матеріального забезпечення в галузі спорту» та Законом України «про фізичну культуру і спорт».

3. До початку 1980-х років правове регулювання у професійному спорті Європи здійснювалося переважно на основі статутів ліг і клубів, котрі враховували особливості національного трудового законодавства відповідних країн та специфіку виду спорту.

Згідно проголошених 14 липня 1976р. у Люксембурському суді європейських принципів свободи пересування громадян, товарів і капіталів футбольні федерації європейських країн збільшили квоту іноземних гравців у командах, а після рішення Євросуду у «Справі Босмана» взагалі змушені були зняти будь-які обмеження.

Оскільки до 1980-х років ХХст. Цивільні суди не брали до розгляду позови пов'язані з суперечками у спорті, стали виникати конфліктні ситуації

між юристами, котрі представляли інтереси спортсменів, та спортивними організаціями. Яскравим прикладом є «Справа Босмана».

У 1990р. Жан-Марк Босман по закінченні контракту з бельгійським клубом «Льєж» не дійшов згоди з його керівництвом щодо суми нового контракту та суми трансферу (ринкова ціна футболіста). Клуб запропонував футболістові продовжити контракт зі зниженням зарплати на 75% Босмана ця пропозиція не влаштувала і він спробував перейти до французького клубу «Дюнкерк». Проте керівництво клубу «Льєж» у відповідності із законодавством УЄФА і ФІФА розрахувало трансферну вартість футболіста близько 1 млн. доларів, що не влаштувало ні «Дюнкерк», ні інші клуби де б міг працевлаштуватися Босман. Оскільки згідно тодішнього законодавства ІЄФА і ФІФА футболіст по закінченні чинного контракту ще упродовж 18 місяців належав клубові, з яким у нього був контракт, то Босман фактично потрапив до «чорного списку» і став безробітним. Тому він подав позов на клуб бельгійського суду стосовно порушення прав на працевлаштування. Справа розглядалася понад два роки і у 1993р. Апеляційний суд Льєжа звернувся до Судової європейської палати, щоб вона розглянула законність пунктів правил УЄФА щодо кількості іноземців у професійних футбольних командах та відшкодування трансферу по закінченні терміну контракту. Головний адвокат Європейського суду в 1995р. заявив, що дії УЄФА порушують Римську угоду, зокрема ст. 48, стосовно вільного пересування робочої сили. Наприкінці 1995р. Європейський суд наклав «вето» на обмеження клубами кількості гравців, котрі походять з країн Європейського Союзу і відміняв правило, згідно якого гравець ще протягом 18 місяців після закінчення контракту належав клубові. На початку 1996 року УЄФА підкорився рішенням Європейського Суду і вніс зміни до діючих правил переходу футболістів з клубу до клубу.

Слід наголосити, що «справа Босмана» не єдине рішення судових інстанцій, що вплинуло на формування законодавства у спорті Європи. Були й інші «спортивні» справи.

Таким чином, суттєвий вплив на формування правових основ європейського професійного спорту мали процеси міжнародної інтеграції в Європі. Після створення Європейського Економічного Союзу (ЄЕС) Міжнародні спортивні організації Європи розпочали з ним співпрацю щодо правового регулювання спорту. Зокрема, у ЄЕС утворено Комісію у справах освіти, культури і спорту, котра суттєво впливає на формування спортивного законодавства.